

**ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ
ТАҲЛИЛИ**

UZBEKISTAN LAW REVIEW

**ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ	SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL	НАУЧНО АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
--------------------------------------	--	--

**2024
№4**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

БОШ МУҲАРРИР:

Гулямов Саид Саидахарович — юридик
фанлари доктори, профессор.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:

Рустамбеков Исламбек Рустамбекович — ю.ф.д.,
профессор.

Ҳўжаев Шохжаҳон Акмалжон ўғли — юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Оқюлов Омонбой — ю.ф.д., профессор.

Эргашев Восит Ёкубович — ю.ф.н., профессор.

Махкамов Отабек Мухтарович — ю.ф.д.

Суюнова Дилбар Жолдасбаевна — ю.ф.д., доц.

Мусаев Бекзод Турсунбоевич — ю.ф.д., доц.

Бекоев Ихтиёр — ю.ф.д., проф.

Бозоров Сардор Сохибжонович — ю.ф.д., проф.
в.б.

Ҳазраткулов Одилбек Турсунович — юридик
фанлари номзоди, доцент.

Самарходжаев Ботир Билялович — ю.ф.д.,
профессор.

Ходжаев Бахшилло Камалович — ю.ф.д.,
профессор.

Нарзиев Отабек Саъдиевич — ю.ф.д., проф. в.б.

Жолдасова Шахноза Батировна — юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Маълумот олиш учун қуйидагиларга мурожаат этиш
сўралади:

Гулямов Саид Саидахарович,
Рустамбеков Исламбек Рустамбекович
ТДЮУ, Халқаро хусусий ҳуқуқ кафедраси,
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047,
Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел: 233-66-36

"Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили"нинг электрон
нусхаси Интернетдаги www.library-tsul.uz ёки
www.lawreview.uz сайтида жойлаштирилган.

Журнал 2013 йилдан Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг Олий Аттестация
комиссияси журналлари рўйхатида киритилган.

Ушбу журналда баён этилган натижалар, хулосалар,
талқинлар уларнинг муаллифларига тегишли бўлиб,
Ўзбекистон Республикаси ёки Тошкент давлат юридик
университети сиёсати ёки фикрини акс эттирмайди.
2024 йилда нашр этилди.

Муаллифлик ҳуқуқлари Тошкент давлат юридик
университетига тегишли. Барча ҳуқуқлар ҳимояланган.
Журнал материалларидан фойдаланиш, тарқатиш ва
қўйиштириш Тошкент давлат юридик университети рухсати
билан амалга оширилади. Ушбу масалалар бўйича Тошкент
давлат юридик университетига мурожаат этилади.
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047, Сайилгоҳ
кўчаси, 35.

ISSN 2181-8118

Масъул котиб: **И. Рустамбеков**
Нашриёт муҳаррири: **Н. Ниязова**
Техник муҳаррир: **Д. Козимов**

Лицензия № 02-0074

Босишга рухсат этилди — 25.12.2024

Нашриёт ҳисоб табоғи — 5

«IMPRESS MEDIA» босмаҳонасида босилди
Адади — 100 нусха.

ИЛМИЙ-ТАҲЛИЛИЙ
ЖУРНАЛ

4/2024

МУНДАРИЖА

Ш.Туйчиева Теоретические основания и критический анализ подхода к урегулированию инвестиционных споров в контексте статьи 63 Закона Республики Узбекистан «Об инвестициях и инвестиционной деятельности»	3
У.Шарахметова Укрепление в семье личных и имущественных прав обязанностей супругов на основе принципа равенства	7
Ж.Тўраев Ходимларнинг меҳнат ҳуқуқларига риоя қилиниши бўйича давлат назорати ва текширувининг назарий ва амалий аҳамияти	11
Д. Имамова Определение применимого права для внешнеэкономических сделок в условиях цифрового пространства	15
Х.Шарипова Правовое регулирование облачных технологий в контексте международного сотрудничества	17
I.Abdikhakimov Quantum computing and its impact on cybersecurity: redefining legal frameworks for a post-quantum era	20
I. Rahmatulloyev Prokuratura organlarining fuqarolik huquq va burchlarini amalga oshirishdagi ishtiroki	24
S. Tatar, N. Dilboboev Means of international investment dispute resolution	28
Э.Инамджанова Особенности преподавания коллизионного права в современном образовательном процессе	40
J.Askarov Sun'iy intellekt yordamida sog'liqni saqlashni rivojlantirish: huquqiy takomillashtirish	46
T.Pulotov Digital Financial Assets as an Object of Civil Rights	50
Д.Имамалиева Развитие механизмов альтернативного разрешения споров на международной и национальной арене	57
SH.Almosova Xalqaro shartnomalar ijrosini ta'minlash usullari va vositalari tahlili	62
A.Akramov A comparative analysis of international legal norms regarding the inheritance of digital property	69
E.Asadov Davlat moliyaviy nazoratida moliyaviy javobgarlik va uning yuridik tabiati	73
D.Abdullaeva The system of international control over the observance of human rights at work	88
М. Турдиалиев Определение и сущность искусственного интеллекта (ии) в контексте международной торговли	93
О.Хазраткулов Рақамли активлар билан боғлиқ муносабатларни фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиш масаласида хорижий мамлакатлар тажрибаси	102
М.Турсунова Применение налоговых льгот к дипломатам: от теории к практике	109
А.Норкулов Virtual makonda raqamli identifikatsiya tizimlarini huquqiy tartibga solishning ahamiyati e	118

Norqulov Akbar Uroqovich
Toshkent davlat yuridik universiteti
bo'lim boshlig'i, PhD

VIRTUAL MAKONDA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYA TIZIMLARINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING AHAMIYATI

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada raqamli identifikatsiya tizimlari, ularning mohiyati va Virtual makondagi o'rni atroflicha yoritib berilgan. Raqamli identifikatsiya tizimlarining paydo bo'lishi, rivojlanish tarixi va bugungi kundagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Virtual makon deb atalmish virtual olamda raqamli identifikatsiya tizimlarining funktsional va huquqiy xususiyatlari, ularning tushunchasi, mazmun mohiyati va amaliy ahamiyati tizimli ravishda o'rganilgan.

Maqolada raqamli identifikatsiya tizimlarining turlari, ishlash printsiplari va xavfsizlik mexanizmlari chuqur tahlil etilgan. Shuningdek, raqamli identifikatsiya vositalarining Virtual makon bilan bog'liq o'ziga xos jihatlari, bu borada ilg'or ilmiy yondashuvlar, tadqiqotchilarning fikr va mulohazalari tizimli o'rganib chiqilgan. Raqamli identifikatsiya tizimlarini himoya qilish mexanizmlari, ularni tartibga solishdagi milliy va xalqaro huquqiy normalar hamda ularning amaliy ahamiyati batafsil ko'rib chiqilgan.

Alohida e'tibor raqamli identifikatsiya tizimlarining intellektual faoliyat natijasi sifatidagi huquqiy maqomiga qaratilgan. Mazkur tizimlarning intellektual mulk ob'ekti sifatidagi xususiyatlari turli ilmiy manbalar va yetakchi olimlarning nazariy qarashlari asosida kompleks o'rganib chiqilgan. Virtual makonda raqamli identifikatsiya tizimlarini intellektual mulk ob'ekti sifatida bevosita tartibga solishga qaratilgan huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish hamda bu borada raqamli huquqning zamonaviy talablarga moslashtirish zarurligi to'g'risida ilmiy asoslangan takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Virtual makon, internet, raqamli huquq, raqamli identifikatsiya

Abstract. This scientific article provides a comprehensive overview of digital identification systems, their essence and place in the virtual space. The origin, history of development and modern significance of digital identification systems are scientifically analyzed. The functional and legal characteristics of digital identification systems in the virtual world, called virtual space, their concept, essence of content and practical significance are systematically studied.

The article provides an in-depth analysis of the types, operating principles and security mechanisms of digital identification systems. Also, specific aspects of digital identification tools related to the virtual space, advanced scientific approaches on this matter, opinions and judgments of researchers are systematically studied. The mechanisms for protecting digital identification systems, national and international legal norms governing them and their practical significance are considered in detail.

Particular attention is paid to the legal status of digital identification systems as a result of intellectual activity. The characteristics of these systems as objects of intellectual property are comprehensively studied on the basis of various scientific sources and theoretical views of leading scientists. Scientifically substantiated proposals have been put forward on the need to improve legal mechanisms aimed at directly regulating digital identification systems in virtual space as objects of intellectual property, and adapting digital law to modern requirements in this area.

Keywords: Virtual space, Internet, digital rights, digital identification.

Аннотация. В данной научной статье дается комплексный обзор систем цифровой идентификации, их сущности и места в виртуальном пространстве. Научно анализируются возникновение, история развития и современное значение систем цифровой идентификации. Системно изучаются функциональные и правовые характеристики систем цифровой идентификации в виртуальном мире, именуемом виртуальным пространством, их понятие, сущность содержания и практическое значение.

В статье дается глубокий анализ видов, принципов работы и механизмов безопасности систем цифровой идентификации. Также системно изучаются специфические аспекты средств цифровой идентификации, связанные с виртуальным пространством, передовые научные подходы по этому поводу, мнения и суждения исследователей. Подробно рассматриваются механизмы защиты систем цифровой идентификации, национальные и международные правовые нормы, регулирующие их, и их практическое значение.

Особое внимание уделяется правовому статусу систем цифровой идентификации как результата интеллектуальной деятельности. Всесторонне изучаются характеристики этих систем как объектов интеллектуальной собственности на основе различных научных источников и теоретических воззрений ведущих ученых. Выдвинуты научно обоснованные предложения о необходимости совершенствования правовых механизмов, направленных на прямое регулирование систем цифровой идентификации в виртуальном пространстве как объектов интеллектуальной собственности, и адаптации цифрового права к современным требованиям в этой области.

Ключевые слова: Виртуальное пространство, интернет, цифровые права, цифровая идентификация.

Kirish

Raqamli identifikatsiya tizimlari bugungi kunda Virtual makonning eng muhim elementlaridan biriga aylangan. Bunday tizimlarsiz Virtual makonda xavfsiz, samarali va ishonchli munosabatlarni tashkil etish amalda imkonsiz. Zamonaviy sharoitlarda raqamli identifikatsiya vositalari

xavfsizlikni ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va transchegaraviy munosabatlarni soddalashtirish kabi muhim vazifalarni bajaradi.

Xavfsizlik nuqtai nazaridan, raqamli identifikatsiya tizimlari Virtual makonda shaxslar, tashkilotlar va ob'ektlarni aniqlash orqali firibgarlik, ruxsatsiz kirishlar va boshqa turdagi kiberjinoyatlarning oldini olish imkonini beradi. To'g'ri ishlab chiqilgan identifikatsiya tizimlari shaxsiy ma'lumotlarning daxlsizligini ta'minlash va qonuniy foydalanuvchilarga xizmatlardan foydalanish imkonini berish o'rtasida nozik muvozanatni saqlaydi.

Raqamli iqtisodiyot kontekstida ishonchli identifikatsiya tizimlari elektron tijorat, elektron hukumat xizmatlari va raqamli moliyaviy operatsiyalarning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, xalqaro miqyosda tan olingan identifikatsiya standartlari mamlakatlararo munosabatlarni soddalashtiradi va global raqamli integratsiyani rag'batlantiradi.

Zamonaviy Virtual makonda turli xil identifikatsiya tizimlari qo'llanilmoqda. Biometrik identifikatsiya usullari shaxslarning noyob biologik xususiyatlariga asoslangan bo'lib, ular orasida barmoq izlari, yuz skanerlash, ko'z qorachig'ini skanerlash kabi usullar eng keng tarqalgan. Bu tizimlar yuqori darajadagi xavfsizlik va qulaylikni ta'minlaydi.

Elektron imzolar va raqamli sertifikatlar hujjatlarni tasdiqlash va manbalarni autentifikatsiya qilish uchun keng qo'llaniladi. Ular raqamli muhitda shaxsni tasdiqlash va hujjatlarning yaxlitligini ta'minlashning ishonchli usuli hisoblanadi.

Blokcheyn texnologiyasiga asoslangan identifikatsiya tizimlari nisbatan yangi bo'lib, ular markazlashmagan yondashuv va o'zgartirib bo'lmaydigan qaydlar orqali shaxslarni aniqlashni ta'minlaydi. Bu esa shaffoflik va ishonchlikning yangi darajasini yaratadi.

Mobil identifikatsiya tizimlari smartfonlar va boshqa ko'chma qurilmalar orqali amalga oshiriladigan autentifikatsiya usullarini o'z ichiga oladi. Ular foydalanuvchilarga qulaylik va mobillik tufayli tobora ommalashib bormoqda.

Ijtimoiy tarmoqlardagi autentifikatsiya mexanizmlari foydalanuvchilarga mavjud akkauntlari orqali turli xizmatlarga kirishga imkon beradi, bu esa foydalanuvchi tajribasini soddalashtiradi.

Barcha identifikatsiya tizimlari orasida shaxsiylashtirilgan, maxsus ishlab chiqilgan tizimlar alohida e'tiborga loyiq, chunki ular mualliflarning noyob intellektual mehnati natijasi bo'lib, huquqiy himoyaga muhtojdir.

Virtual makondagi raqamli identifikatsiya tizimlarini huquqiy jihatdan tartibga solish bir qator sabablarga ko'ra juda muhim. Eng avvalo, maxsus ishlab chiqilgan identifikatsiya tizimlari ijodiy faoliyat natijasi sifatida mualliflik huquqi bilan himoyalaniishi kerak. Bunday tizimlarni yaratish katta miqdordagi intellektual mehnat, innovatsiya va resurslarni talab qiladi, shuning uchun ulardan foydalanish muallifning roziligi asosida amalga oshirilishi zarur.

Bundan tashqari, identifikatsiya tizimlari shaxsiy ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash bilan bog'liq bo'lib,

bu jarayonlar shaxsiy hayotning daxlsizligi va ma'lumotlar xavfsizligi talablariga mos kelishi kerak. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha qattiq me'yorlar va standartlar raqamli identifikatsiya tizimlarida shaxsiy ma'lumotlarning suiiste'mol qilinishini oldini olishga yordam beradi.

Kiberjinoyatlarga qarshi samarali kurashish uchun noqonuniy identifikatsiya tizimlaridan foydalanish yoki ularga ruxsatsiz kirishga qarshi huquqiy choralar va javobgarlik mexanizmlari belgilanishi lozim. Bu jinoyatlarning oldini olish va ularni sodir etganda jinoyatchilarni javobgarlikka tortish imkonini beradi.

Shuningdek, global miqyosda Virtual makon transchegaraviy xususiyatga ega ekanligini inobatga olib, raqamli identifikatsiya tizimlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu turli mamlakatlar o'rtasida axborot almashinuvi va xizmatlardan foydalanishni soddalashtirish imkonini beradi.

O'zbekistonda raqamli identifikatsiya tizimlariga oid huquqiy munosabatlar bir qator qonunchilik hujjatlari bilan tartibga solinadi. "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi qonun kompyuter dasturlari va ma'lumotlar bazalarini mualliflik huquqi ob'ekti sifatida tan oladi, bu esa raqamli identifikatsiya tizimlariga ham taalluqlidir.

Fuqarolik kodeksida Virtual makondagi intellektual mulk ob'ektlari, jumladan elektron hisoblash mashinalari uchun dasturlar, ma'lumotlar bazasi va veb-saytlar ko'rsatib o'tilgan. Bu esa raqamli identifikatsiya tizimlarini intellektual mulk ob'ekti sifatida kvalifikatsiya qilish uchun huquqiy asos bo'ladi.

Xalqaro miqyosda raqamli identifikatsiya tizimlariga oid masalalar bir qator xalqaro bitimlar orqali tartibga solinadi. Jumladan, "Intellektual mulk huquqlarini savdoga oid jihatlari to'g'risida"gi Bitim inson tafakkuri orqali yaratilgan dasturiy ta'minotlarni mualliflik huquqi orqali himoya qilishni nazarda tutadi.

Virtual makonda raqamli identifikatsiya tizimlarini huquqiy tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha bir qator muhim yo'nalishlarni tavsiya etish mumkin. Avvalo, milliy qonunchilikda raqamli identifikatsiya tizimlarining huquqiy maqomini aniq belgilash kerak. Bu identifikatsiya tizimlarining turlari, ularni yaratish va foydalanish shartlari, mualliflik huquqlari bilan himoyalaniish mexanizmlarini aniq ko'rsatadigan maxsus qonunchilik hujjatlarini ishlab chiqish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bilan bog'liq normalarni kuchaytirish tavsiya etiladi. Raqamli identifikatsiya tizimlarida foydalaniladigan shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi va xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qattiq talablar va standartlarni joriy etish zarur. Bu shaxsiy hayotning daxlsizligi va ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlashga yordam beradi.

Raqamli identifikatsiya tizimlarini ishlab chiquvchilar uchun litsenziyalash tizimini joriy etish ma'lum bir sifat va xavfsizlik standartlariga muvofiqlikni kafolatlaydi. Bu foydalanuvchilarga ishonchli va xavfsiz identifikatsiya tizimlaridan foydalanish imkonini beradi.

Xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish orqali identifikatsiya tizimlarining global miqyosda muvofiqligini ta'minlash mumkin. Bu transchegaraviy hamkorlikni rag'batlantiradi va turli mamlakatlar o'rtasida axborot almashinuvini soddalashtiradi.

Xulosa

Axborot texnologiyalari rivojlanib borishi bilan Virtual makondagi raqamli identifikatsiya tizimlari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ular xavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi, raqamli iqtisodiyot rivojlanishi va transchegaraviy munosabatlarni yengillashtirishda muhim o'rin tutadi.

Raqamli identifikatsiya tizimlarining intellektual mulk ob'ekti sifatida tan olinishi va huquqiy himoyalaniishi ulardan qonuniy asosda foydalanishni ta'minlaydi. Maxsus ishlab chiqilgan shaxsiylashtirilgan identifikatsiya tizimlaridan foydalanishda muallifning roziligini olish zarurati alohida ahamiyat kasb etadi.

Milliy qonunchilikni takomillashtirish va xalqaro standartlarni implementatsiya qilish orqali raqamli identifikatsiya tizimlaridan foydalanishning huquqiy asoslarini mustahkamlash mumkin. Bu esa Virtual makonda xavfsiz, ishonchli va qonuniy munosabatlarni ta'minlashga, raqamli iqtisodiyot va zamonaviy jamiyatning yanada rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Michalkiewicz-Kadziela, E., & Milczarek, E. (2021). Legal boundaries of digital identity creation. *Internet Policy Review*, 11(1), 1-13.
2. Brousseau, E. (2004). Property rights in the digital space. *Enrico Colomatto*, 438-472.
3. Krausová, A. (2008). Identification in Cyberspace. *Masaryk University journal of law and technology*, 2(1), 83-95.
4. Карцхия, А. А. (2019). Цифровая трансформация права. *Мониторинг правоприменения*, (1 (30)), 25-29.
5. Лутова, Д. В. (2022). Виртуальная личность: доктринальные и практические проблемы идентификации субъектов. *Уральский журнал правовых исследований*, (2 (19)), 68-73.
6. Саликов, М. С., Несмеянова, С. Э., Мочалов, А. Н., Колобаева, Н. Е., & Иванова, К. А. (2019). Права человека в сети Интернет.
7. Талапина, Э. В. (2018). Право и цифровизация: новые вызовы и перспективы. *Журнал российского права*, (2 (254)), 5-17.
8. Пучков, О. А. (2019). Идентификация субъектов в цифровом пространстве: несколько правовых проблем. *Правопорядок: история, теория, практика*, (1 (20)), 6-9.
9. Sullivan, C. (2018). Digital identity—From emergent legal concept to new reality. *Computer Law & Security Review*, 34(4), 723-731.